

Lupp i skolan

Så kan Lupp användas i skolundervisningen
för grundskola och gymnasium

Förord

Målet med ungdomspolitiken i Sverige är att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. För att uppnå detta behöver vi skapa metoder och modeller för att få reda på ungas åsikter och beakta deras synpunkter i beslutsprocessen.

Ungdomsenkäten Lupp – Lokal uppföljning av ungdomspolitik – är ett verktyg för att ta reda på hur ungas levnadsvillkor ser ut lokalt i den egna stadsdelen eller kommunen. Det är en av flera metoder i arbetet med att få ett ökat ungdomsperspektiv på lokal nivå. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (tidigare Ungdomsstyrelsen) har under 16 år erbjudit alla Sveriges kommuner att genomföra enkäten, och många har använt möjligheten.

Men Lupp kan vara mer än en enkät. Den kan med fördel användas som en del av skolans undervisning i exempelvis svenska och samhällskunskap. Enkätens olika områden går tydligt att koppla till de ämnenas kursplaner, till exempel de delar som berör argumentation eller lokal demokrati.

Skriften Lupp i skolan vänder sig i första hand till kommunala samordnare, strateger och liknande som är ansvariga för kommunens arbete med Lupp. Skriften ger dig stöd och inspiration när du planerar och genomför besök på skolor i samband med enkäten, och kanske håller i hela lektioner i samarbete med ansvariga lärare. Med Lupp i skolan vill myndigheten visa hur det kan gå till. Vi ger tips på övningar och visar även hur andra kommuner använt sig av enkätens innehåll som en del i den ordinarie skolundervisningen.

Lena Nyberg, generaldirektör,
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

INNEHÅLL

5 Bakgrund

6Handledningens innehåll

6 Handledningens upplägg

7 Ordlista

8 Lupp i ämnet svenska

8 Centralt innehåll i svenska, årskurs 7–9 (grundskola)

8 Centralt innehåll i svenska, årskurs 1–3 (gymnasium)

9 Förberedelser

11 Övningar

14 Lupp i ämnet samhällskunskap

14 Centralt innehåll i samhällskunskap, årskurs 7–9 (grundskola)

14 Centralt innehåll i kursen Samhällskunskap 1, årskurs 1–3 (gymnasium)

15 Förberedelser

17 Övningar

25 Skapa en egen lärarhandledning

25 Hur har kommuner tidigare använt Lupp i undervisningen?

27 Övriga läromedel

28 Referenser

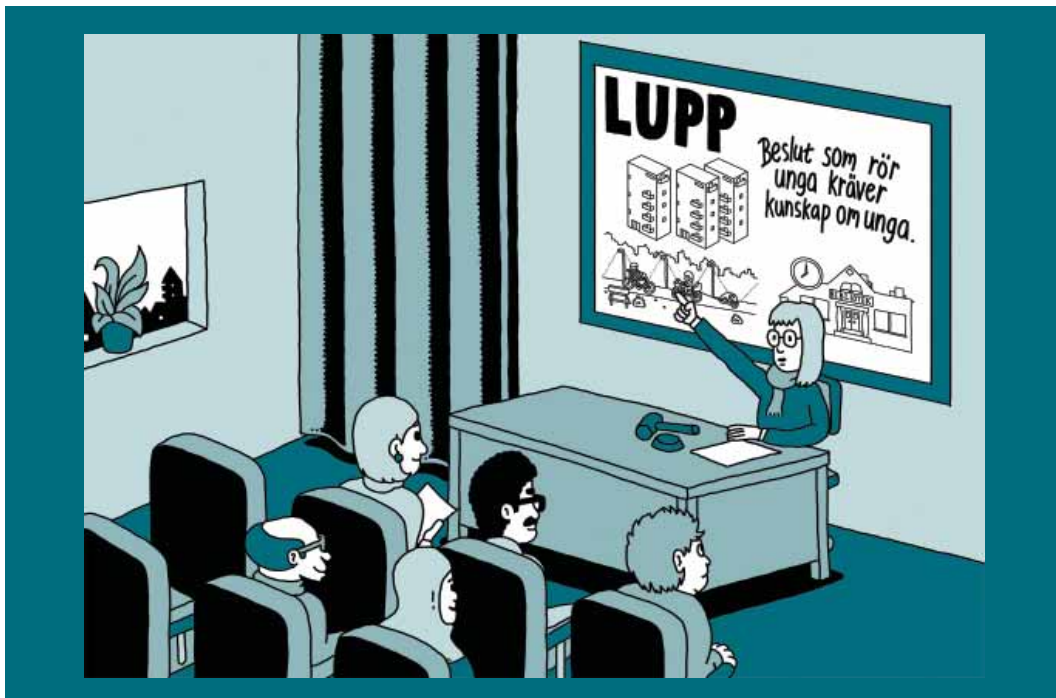
28 Elektroniska källor

Bakgrund

Det ungdomspolitiska målet är att alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (regeringens proposition 2013/14:191). Ungdomsenkäten Lupp (Lokal uppföljning av ungdomspolitiken) är ett verktyg för att ta reda på hur ungas livssituation ser ut lokalt och på så vis följa upp hur väl det ungdomspolitiska målet följs. Frågorna i enkäten ger svar på hur unga i er kommun, stadsdel eller region ser på inflytande och demokrati, situationen i skolan, möjligheten till arbete, sin egen hälsa och trygghet, sin fritid, och hur de ser på sin egen framtid.

Enkäten finns i tre varianter för olika åldersgrupper: 13–16, 16–19 och 19–25 år. Både enkäten 13–16 år och 16–19 år genomförs till största

del i skolan, under lektionstid. På så vis kan den ordinarie planerade undervisningen påverkas av den tid som enkäten tar att göra. Detta kan innebära mer press på både lärare och elever att hinna med samtliga mål utifrån kursplanen. Lupp kan dock användas som en naturlig del i undervisningen och vara ett bra komplement till det centrala innehållet i kursplanen för både grundskola och gymnasium. Istället för att ta tid från den ordinarie undervisningen kan Lupp vara en del av den. Denna handledning visar flera möjligheter till lektionsupplägg utifrån Lupp-enkätens innehåll och kan fungera som ett hjälpmedel för dig som arbetar med Lupp och ungdomspolitiska frågor på lokal nivå.

Handledningens innehåll

Den här handledningen är till för kommuner som har valt att använda sig av Lupp som verktyg för att ta reda på mer om ungas levnadsvillkor på lokal nivå. Lupp är mer än en enkät och kan tillsammans med andra metoder och verktyg ge stöd i det lokala arbetet med att implementera och utveckla ett ungdomsperspektiv.

Fokus i denna handledning ligger på hur Lupp kan användas under lektioner i svenska och samhällskunskap, eftersom enkätens innehåll har störst koppling till de ämnenas kursplaner. Enkätens innehåll kan dock även användas inom andra ämnen. Till exempel i ämnet matematik där statistikkunskap ingår, eller idrott- och hälsa med fokus på enkätens fritids- och hälsofrågor. Se denna handledning som ett exempel på hur kommunen och skolan kan samarbeta kring demokratiuppdraget och Lupp. Komplettera gärna med eget pedagogiskt material och övningar som gör det lokala demokratiarbetet i kommunen till ett lärande för eleverna.

I första hand vänder sig handledningen till dig som är Lupp-ansvarig eller Lupp-samordnare i din kommun. Handledningens lektionsupplägg är tänkta som förslag på hur du som Lupp-samordnare kan arbeta när du kommer till skolklasser och håller i särskilda Lupp-lektioner. En Lupp-lektion kan hållas inför att eleverna gör enkäten, och ger dem på så vis större förståelse för enkätens innehåll. Det går dock även att genomföra lektioner med anknytning till Lupp vid andra tillfällen, till exempel när resultatet från enkäten kommit eller under en temadag eller temavecka.

Även lärare kan hitta inspiration och idéer för att själva arbeta med frågor som har anknytning till Lupp, exempelvis mänskliga rättigheter eller lokal demokrati.

Handledningens upplägg

Handledningen består av fem kapitel. Kapitel 1 avslutas med en ordlista med begrepp och ord som kan vara svåra för eleverna att förstå. Allt för att ge en bättre ordförståelse inför och under enkätens genomförande. Kapitel 2 och 3 sammanfattar först det centrala innehållet i kursplanerna för svenska och för samhällskunskap. Därefter ger de förslag på hur du kan lägga upp Lupp-lektioner som sker inom respektive ämne. Du får flera förslag på övningar som utgår från Lupp-enkätens frågor. Övningarna passar både elever i årskurs 7–9 (grundskolan) och årskurs 1–3 (gymnasium). I kapitel 4 ger vi tips på hur ni i din kommun kan skapa en egen lärarhandledning. Vi redogör också för hur tidigare Lupp-kommuner använt sig av Lupp i skolundervisningen. Kapitel 5 får du avslutningsvis några tips om andra material och metoder som Lupp-samordnare eller lärare kan använda för att prata om exempelvis politik och demokrati i skolan.

För att veta mer om innehållet och frågorna i Lupp-enkäten, besök gärna mucf.se/ungdomsenkaten-lupp eller hör av dig till oss som arbetar med Lupp.

Ordlista

Inför en Lupp-lektion är det bra om eleverna känner till och förstår innebörden av följande ord och begrepp. Varje ord går förstås att diskutera och förklara mer fördjupat än vad som görs i denna ordlista.

Aktivitet används i Lupp-enkäten om en syssla eller sysselsättning, till exempel ett arbete, idrottsaktivitet eller fritidsaktivitet.

Attrahera betyder att dra till sig. I Lupp-enkäten används begreppet i frågan om ens sexuella läggning.

Barnkonventionen* är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter, inte föräldrars eller andra vuxnas ägodelar. Konventionen innehåller 54 artiklar och finns som en trygghet för alla barn, det vill säga personer i åldern 0–18 år. Fyra av dessa artiklar är grundläggande och vägledande, och dessa ska alltid beaktas i frågor som rör barn:

Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde.

Artikel 6: Alla barn har rätt till liv och utveckling.

Artikel 12: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.

Artikel 13: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Demonstration är ett sätt att visa vad man tycker i en fråga och att försöka skapa förändringar genom att väcka uppmärksamhet.

Det ungdomspolitiska målet (prop. 2013/14:191) innebär att alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Ekonomi är sådant som handlar om att skaffa, förvalta och använda pengar och andra värdefulla saker.

Fritid är den del av dygnet och veckan som inte upptas av arbete eller skola, måltider och sömn.

Förening är en organiserad grupp personer som har ett gemensamt intresse av något slag. Föreningar har en fast form med årsmöten och en vald styrelse. Till exempel kan det vara en teater- eller idrottsförening.

Inflytande och delaktighet handlar om vilken möjlighet du som medborgare har att påverka dina levnadsvillkor och få vara med i de beslut som rör dig. Det är en av demokratiens grunder.

Kränkning är ett angrepp mot någons person, frihet, frid eller ära, en handling som strider mot allmän folkrätt. I Sverige har vi en lag (diskrimineringslagen) som förbjuder kränkningar.

Medborgarförslag är ett förslag som den som är folkbokförd i en kommun eller i ett landsting kan lämna till fullmäktige om frågor inom kommunens eller landstingets ansvarsområden, och som politikerna i fullmäktige då tar upp till beslut. Rätten att lämna in medborgarförslag gäller även barn och ungdomar liksom utländska medborgare utan lokal rösträtt.

Postnummer är till för att förtydliga och tala om vart ett brev eller paket ska skickas. Dagens system med fem siffror har använts i Sverige sedan 1968.

Rasism är en åsikt att jordens människor är olika mycket värda beroende på var de kommer ifrån och hur de ser ut. I Sverige har vi en lag (diskrimineringslagen) som förbjuder rasism.

Sexuella trakasserier är att kränka någon på ett sexuellt sätt. Det kan till exempel vara att ta på någon på ett sätt som personen inte gillar eller att säga kränkande sexuella kommentarer. I Sverige har vi en lag (diskrimineringslagen) mot sexuella trakasserier.

Ungdomsförbund är en organisation eller förening skapad av och med unga. Ett ungdomsförbund kan vara politiskt och kopplat till ett parti eller ha en annan inriktning.

Ungdomsråd eller **ungdomsfullmäktige** är ett lokalt inflytandeforum för och av unga. Ungdomsråd och ungdomsfullmäktige ger en möjlighet för unga att kunna påverka och ha inflytande i kommunala politiska beslut.

Ungdomsperspektiv är ett ord som används för att framhålla att de beslut som berör unga också bör utgå från ungas egna röster samt utifrån kunskap om ungas livsvillkor och erfarenheter. Unga bör betraktas som en mångfald individer. De bör få stöd att bli självständiga och ha möjlighet till inflytande i samhället.

*Vill du veta mer om barnkonventionen och den nationella ungdomspolitiken? Se www.unicef.se/barnkonventionen och www.mucf.se

Tips: Dela in klassen i mindre grupper. Välj ut några av orden och låt grupperna diskutera deras betydelse.

Lupp i ämnet svenska

Hur kan Lupp användas i undervisningen i ämnet svenska? I detta kapitel redogör vi först för kursplanens centrala innehåll för att på så vis ge en klar bild av vad från kursplanen som går att koppla samman med Lupp-enkätens innehåll. Du får sedan hjälp att planera en eller flera Lupp-lektioner – välja tema och övningar. Vi föreslår lektionsupplägg som kan användas i ämnet svenska i årskurs 7–9 i grundskolan och årskurs 1–3 i gymnasiet.

Centralt innehåll i svenska årskurs 7–9 (grundskola)

I läroplanen för ämnet svenska går att läsa att eleven bland annat ska ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift; läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften; anpassa språket efter olika ändamål, mottagare och sam-

manhang; urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer samt söka information från olika källor och värdera dessa. Eleven ska även få ökad ordförståelse samt kunskap i att leda ett samtal och bemöta argument.

Källa: Skolverkets kursplan 2011 (reviderad 2016) i ämnet svenska (grundskola).

Centralt innehåll i svenska årskurs 1–3 (gymnasium)

I svenska ska eleverna ges rikliga tillfällen att tala, skriva, läsa och lyssna. Undervisningen i svenska ska utveckla elevernas förmåga att använda skönlitteratur och andra typer av texter och medier som källa till självinsikt och förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar

och föreställningsvärldar. Undervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker, sammanställer och kritiskt granskar information från olika källor. Den ska också uppmåna eleverna till nya tankesätt och öppna upp för nya perspektiv.

Källa: Skolverkets kursplan 2011 i ämnet svenska (gymnasium).

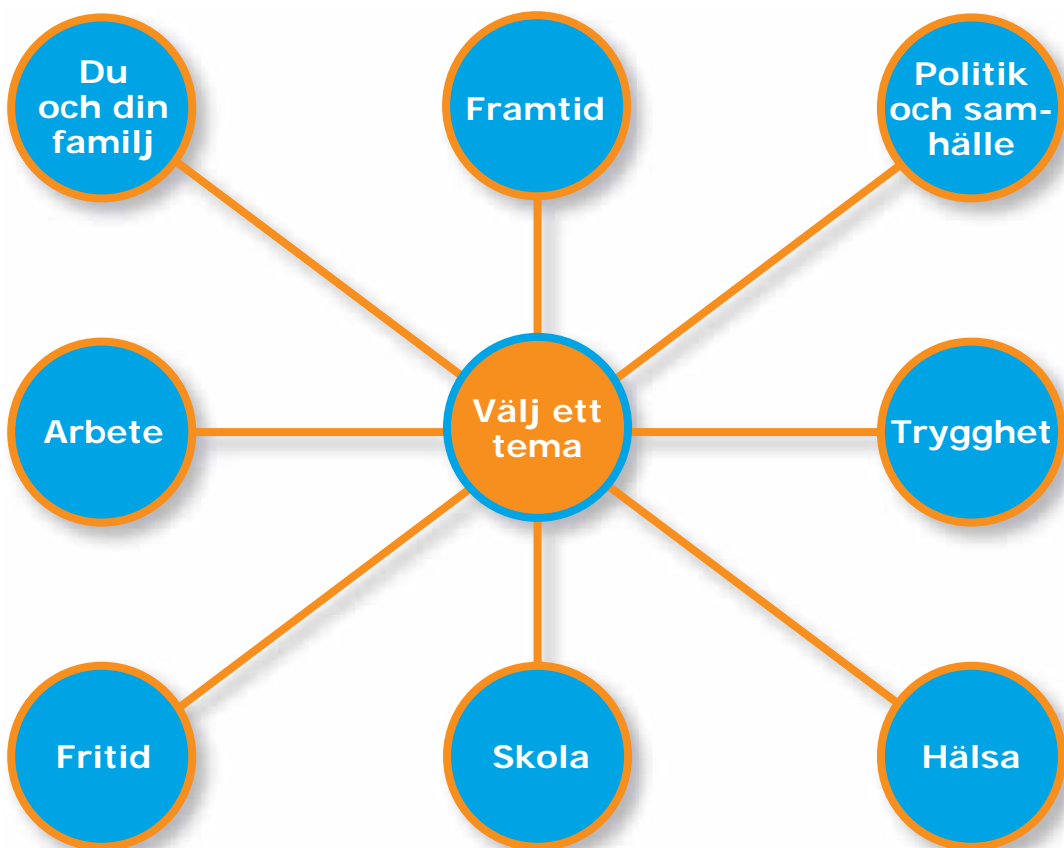
Förberedelser

Innan vi går vidare till avsnittet där valet av övningar presenteras, ska vi lägga fokus på valet av tema till lektionsupplägget samt vilka frågor från enkäten som kan passa.

Välj tema för Lupp-lektionen

Börja med att välja ett tema till lektionsupplägget. Temat kan gärna motsvara ett område i Lupp-enkäten, exempelvis skola, fritid eller trygghet. Låt sedan valet av tema vägleda vilka enkätfrågor och diskussionsfrågor ni använder under lektionen. Ämnet svenska har bland annat ett fokus på att utveckla elevens ordförståelse och kunskap i

att leda ett samtal och bemöta argument. I nästa avsnitt ger vi exempel på frågor som kan passa utifrån kursplanen och olika teman. I början av lektionen kan det vara bra att ha en kortare genomgång av ord och begrepp (se Ordlista) som eleverna behöver förstå.

Välj enkätfrågor att arbeta med under lektionen

Med kursplanen för svenska som utgångspunkt är det möjligt att använda alla olika frågor från Lupp-enkäten, dels i arbetet med ordförståelse dels i olika diskussionsövningar. I denna handledning har vi valt att lyfta fram några frågor för varje tema eller område.

Om du vill se hela enkäten med alla frågor och svarsalternativ, se vår webbplats:

www.mucl.se/ungdomsenkäten-lupp

Frågorna är uppdelade efter område och alfabetisk ordning där B1 betyder att frågan är fråga ett inom området fritid.

Fritid

B1. Hur mycket eller lite tycker du att det finns att göra på fritiden?

B2. Tycker du det saknas fritidsaktiviteter där du bor? Vad är det som saknas?

B6. Är du medlem i någon förening?

Skola

C3. Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över/ska kunna påverka i skolan?

Politik och samhälle

D1. Hur intresserad är du av politik, samhällsfrågor eller vad som sker i andra länder?

Hälsa

F4. Hur ofta brukar du träna så att du blir andfådd eller svettas?

Trygghet

E2. Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?

Min framtid

G3. Skulle du kunna tänka dig starta ett eget företag i framtiden?

Övningar

Nedan följer två olika övningar som kan användas i ämnet svenska, och som har tydlig koppling till kursplanen. Övningarna passar både för elever i grundskolan och i gymnasiet. Klassens sammansättning och hur mycket tid ni har får avgöra hur fördjupad övningen kan vara.

Brainstorming – ordförståelse

Tid: 40–60 min

Material: Inget

Denna övning är tagen från skriften Prata politik (MUCF). Den är tänkt som en diskussionsövning där eleverna fritt får brainstorma utifrån ett ord eller begrepp. I övningen tränar eleven på att reflektera över sitt eget tankesätt och lyssna på andras. I detta exempel har vi valt begreppet politik.

Andra begrepp och ord som kan användas är exempelvis:

Trygghet

Vad är trygghet och vad är det inte?

Fritid

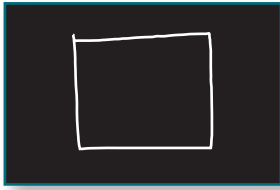
Vilka aktiviteter är fritid och vilka är det inte?

Förening

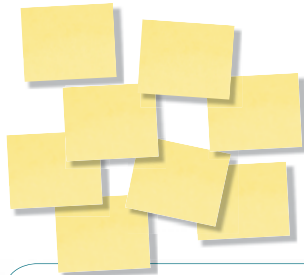
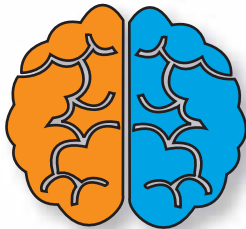
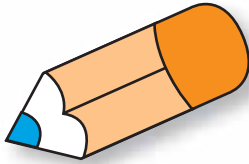
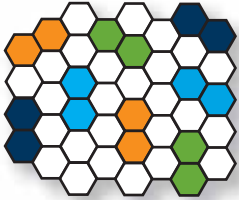
Vad är en förening och vad är det inte?

Fysisk/psykisk hälsa

Vad är vad?

Gör så här:

1. Rita upp en stor ruta på tavlan och skriv upp det begrepp eller område ni ska diskutera, exempelvis politik. Be eleverna brainstorma om vad som är politik. Låt eleverna fritt ta ordet, och påminn dem om att de ska försöka att inte analysera det de har tänkt säga innan de säger det. Ingen i gruppen får uttrycka sig negativt om det någon annan säger. Man argumenterar för sin sak, inte mot någon annans.

2. Om eleverna har svårt att komma igång, låt dem sitta två och två i bikupor och diskutera sinsemellan vad som är politik, innan den gemensamma brainstormingen startar.

3. Skriv upp allt som kommer från deltagarna i rutan på tavlan.

4. Skriv efter ett tag upp *Det här är inte politik* utanför rutan. Låt eleverna brainstorma om vad som inte är politik. Skriv upp allt som kommer från eleverna utanför rutan.

5. Du kan låta eleverna brainstorma klart först och sedan diskutera vad som kommit upp på tavlan, eller ha en pågående diskussion medan eleverna kommer med förslag.

6. Utifrån de förslag som finns på tavlan kan du inleda en diskussion om vad som hamnade var. Påminn om att det är okej och även bra att ändra åsikt om man upptäcker en bättre idé. Du kan använda egna frågor eller utgå från frågorna nedan.

Håller alla med om vad som hamnade vid begreppet *politik* och vad som hamnade vid *Det här är inte politik*?

- Finns det andra sammanhang där de förslag som ni skrivit utanför rutan kan vara politik?
- Är det självklart vad som är politik och vad som inte är det?
- På vilka sätt kan man tänka kring vad som är politik?
- Hur tror ni att det skulle se ut om ni skulle göra samma övning om några år, skulle det se annorlunda ut då? På vilket sätt?

Tips: Övningen kan även göras med post-it-lappar som eleverna får skriva ner sina förslag på och sedan sätta upp direkt på tavlan, i rutan eller utanför.

Heta stolen – värderingsövning

Tid: 20 min

Material: Stolar placerade
i en ring

Gör så här:

Förbered övningen genom att placera stolarna i en ring. En stol lämnas tom när alla har satt sig. Du som leder övningen, läs upp påståendena ett efter ett. De som inte håller med sitter kvar på sina stolar medan de som håller med ställer sig upp och byter stol med någon annan som också ställde sig upp. Om det bara är en person som reser sig byter hen till den tomma stolen. Låt några medverkande berätta hur de tänkte (både de som ställde sig upp och de som valde att sitta kvar) innan ni går vidare med nästa påstående. Kom ihåg att det inte finns någon rätt eller fel!

Tips: Börja gärna denna övning med några test-påståenden som är neutrala.

Till exempel:

- Jag har hellre fler läxor än prov.
- Jag föredrar mjölk framför vatten till maten.
- Frukt är godis.
- Jag föredrar chips framför glass.

Heta stolen är en värderingsövning som låter eleven reflektera och diskutera utifrån ett antal påståenden som klassen får ta ställning till sittande i en ring. Eleven får även öva sig i att motivera sina åsikter (United sisters, 2013).

Förslag på påståenden

- Jag känner mig trygg i mitt bostadsområde.
- Jag vet vart jag ska vända mig om jag vill förändra något i min kommun.
- Jag känner att jag som elev kan påverka min skolgång.
- I min skola har alla elever lika rättigheter. Skiljer det sig mellan årskurser och i kön?
- Jag känner tilltro till samhället och de som bestämmer i min kommun.
- Det är bara äldre människor som engagerar sig i politiska frågor.
- På min fritid finns det mycket för mig att välja mellan att göra.
- Jag vet vad jag vill göra när jag är vuxen.

Att tänka på!

Ingen ska behöva delta om en övning känns obehaglig. Se till att eleverna vet att de kan avstå. Det är upp till dig som leder övningen att avgöra om övningen fungerar i gruppen. Ingen i gruppen får uttrycka sig negativt om det någon annan säger. Man argumenterar för sin sak, inte mot någon annans.

Lupp i ämnet samhällskunskap

Detta kapitel handlar om hur Lupp-enkätens innehåll kan användas i ämnet samhällskunskap. Även här redogör vi först för kursplanens centrala innehåll för att ge en klar bild av vad från kursplanen som går att koppla samman med Lupp-enkätens innehåll. Här får du också flera exempel på övningar som både kan användas i grundskola och på gymnasienivå. Liksom i ämnet svenska kan övningarna kopplas till de flesta av enkätens områden.

Centralt innehåll i samhällskunskap årskurs 7–9 (grundskola)

I ämnet samhällskunskap för årskurs 7–9 ska eleven få förståelse för och kunskap om ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas av till exempel socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning. Eleven ska även få kunskap om Sveriges politiska system med Europeiska unionen, riksdag, regering,

landsting och kommuner, samt var olika beslut fattas och hur de påverkar individer, grupper och samhället i stort, liksom kunskap om Sveriges grundlag. Ämnet ska även ta upp individers och grupperns möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut.

Källa: Skolverkets kursplan 2011 (reviderad 2016) i ämnet samhällskunskap (grundskola).

Centralt innehåll i kursen Samhällskunskap 1 årskurs 1–3 (gymnasium)

I kursen samhällskunskap 1 på gymnasiet ska eleverna få förutsättningar för att utveckla kunskaper om människors livsvillkor i samhället. Undervisningen ska behandla grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet, privat- och samhällsekonomi och de mänskliga rättigheterna, inklu-

sive barns och ungdomars rättigheter i enlighet med Barnkonventionen samt om medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Eleverna ska även få utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till samhällsfrågor och en förståelse av det vetenskapliga arbetet med samhällsfrågor. Kursen ska ta upp olika metoder för att samla in och bearbeta information. Den ska även bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Källa: Skolverkets kursplan 2011 (reviderad 2016) för kurserna Samhällskunskap 1a och 1b (gymnasieskola).

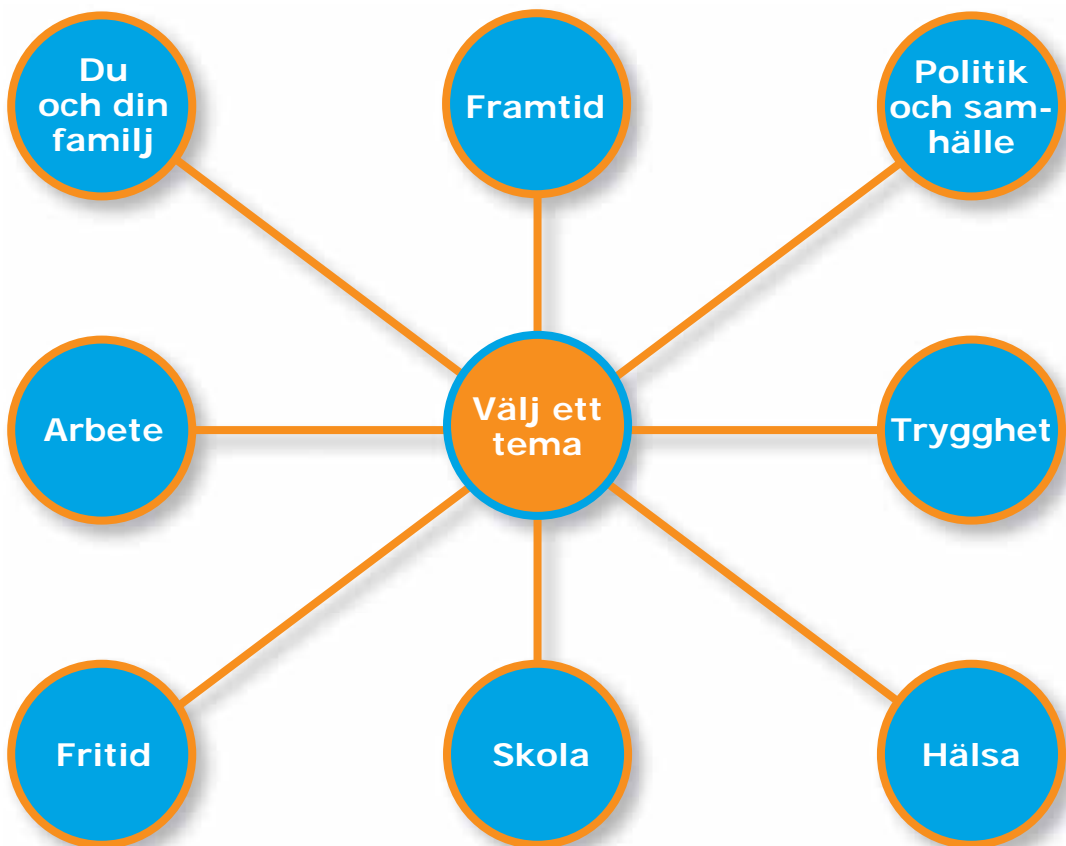
Förberedelser

Innan vi går vidare till avsnittet där valet av övningar presenteras, ska vi lägga fokus på valet av tema till lektionsupplägget samt vilka frågor från enkäten som kan passa.

Välj tema för lektionen

Börja med att välja ett tema till lektionsupplägget. Temat kan gärna motsvara ett område i Lupp-enkäten, exempelvis skola, fritid eller trygghet.

Låt sedan valet av tema vägleda vilka enkätfrågor och diskussionsfrågor ni använder under lektionen. Ämnet svenska har bland annat ett fokus på att utveckla elevens ordförståelse och kunskap i att leda ett samtal och bemöta argument. I nästa avsnitt ger vi exempel på frågor som kan passa utifrån temat och kursplanerna för samhällskunskap. I början av lektionen kan det vara bra att ha en kortare genomgång av ord och begrepp (se Ordlista) som eleverna behöver förstå.

Välj enkätfrågor att arbeta med på lektionen

Liksom i ämnet svenska kan flera frågor ur enkäten användas i samhällskunskapen. Här har vi valt att lyfta fram de frågor som ingår i området

C – skola, D – politik och samhälle samt H – framtid. Samtliga enkätfrågor med svarsalternativ finns att ladda ner på vår webbplats: www.mucl.se/ungdomsenkäten-lupp

Skola

C5. Hur mycket eller lite upplever du att du som elev vill vara med och bestämma i skolan när det gäller följande?

C6. Hur mycket eller lite upplever du att du som elev får vara med och bestämma i skolan när det gäller följande?

Politik och samhälle

D1. Hur intresserad är du av följande: Politik, samhällsfrågor eller vad som sker i andra länder.

D3. Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen?

D4. Vill du vara med och påverka i frågor i din kommun?

D4b. Till vem eller var vänder du dig om du skulle vilja påverka något i din kommun?

Framtid

H4/H5. När du tänker på hur det är att bo i din kommun, vad är det bästa med att bo i din kommun?

Övningar

Nedan följer tre olika övningar som kan användas i ämnet samhällskunskap. De har tydlig koppling till ämnets kursplaner och till de enkätfrågor som nämndes i förra avsnittet. Övningarna passar både för elever i grundskolan och i gymnasiet. Klassens sammansättning och hur mycket tid ni har får avgöra hur fördjupad övningen kan vara.

Mina rättigheter

Tid: 40 minuter

Material: Eventuellt papper och penna

Denna övning är en så kallad fyra hörn-övning där eleverna får ta ställning till två frågor med tillhörande svar som rör ungas och vuxnas kunskap om Barnkonventionen. Övningen består av en praktisk del och en teoretisk del. Frågorna är framförallt användbara för temat skola och temat politik och samhälle.

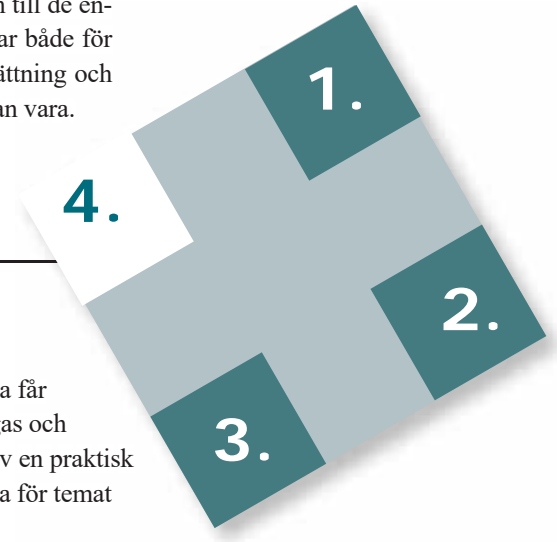
Gör så här:

Praktisk del:

- Se till att ha gott om plats där övningen ska göras och att det tydligt går att bilda fyra hörn.
- Börja övningen med att låta eleverna röra sig i rummet och ta ställning till två frågor som rör.
- Läs upp frågorna en och en och låt varje hörn motsvara ett svar på varje fråga.
- Är det svårt för gruppen att komma ihåg de olika svarsalternativen? Skriv dem på lappar och sätt dem i respektive hörn.
- Uppmana deltagarna att var och en ställa sig i det hörn som representerar deras åsikt bäst.

Fråga 1: Känner du till vilka rättigheter du har enligt Barnkonventionen?

- Nej, jag vet inte alls vad barnkonventionen är för något.
- Nej, jag känner inte till rättigheterna i barnkonventionen.
- Ja, jag känner till rättigheterna i barnkonventionen – men vet inte vad de innebär för mig i praktiken.
- Ja, jag känner till rättigheterna i barnkonventionen – och vet vad de kan innebära för mig i praktiken.

Fråga 2: Tror du vuxna i allmänhet känner till barnets rättigheter enligt barnkonventionen?

- a. Nej, jag tror att de flesta vuxna inte vet vad barnkonventionen är för något.
- b. Nej, jag tror att de flesta vuxna inte känner till barnets rättigheter i barnkonventionen.
- c. Ja, jag tror att de flesta vuxna känner till barnets rättigheter i barnkonventionen – men inte bryr sig så mycket om dem.
- d. Ja, jag tror att de flesta vuxna känner till barnets rättigheter i barnkonventionen – och försöker ta hänsyn till dem.

Efter varje fråga, låt deltagarna berätta varför de ställt sig i ett specifikt hörn. Är det något hörn som endast en deltagare valt att ställa sig? Då kan du som leder övningen gärna ställa dig i samma hörn, för att minska den utsatta positionen.

Teoretisk del:

Efter att du har frågat deltagarna om deras uppfattning om unga och vuxnas kunskap om barnkonventionen, är det dags att mer fördjupat förklara vad den innebär och vad som menas med dess innehåll? Låt klassen diskutera utifrån de fakta du presenterar.

Exempel på diskussionsfrågor:

- Vad är Barnkonventionen och vad menas med dess innehåll?
- Bör vuxna vara de som bestämmer eller bör barn få bestämma istället? Varför?
- Enligt artikel tre ska Barnets bästa komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn. Men vad är barnets bästa?
- Vad skulle det innebära om Barnkonventionen blev till lag?
- Vilka artiklar ur konventionen anser du är extra viktiga för just dig?
- Hur kan vi i klassrummet och i skolan använda oss av Barnkonventionen? Gör vi det idag?

Att tänka på:

Ingen ska behöva delta om en övning känns obehaglig. Se till att eleverna vet att de kan avstå. Det är upp till dig som leder övningen att avgöra om övningen fungerar i gruppen. Ingen i gruppen får uttrycka sig negativt om det någon annan säger. Man argumenterar för sin sak, inte mot någon annans.

Skriv ett Medborgarförslag/E-förslag

Tid: 60–90 minuter

Material: Post-it-lappar, penna, klistermärken

Denna övning ger kunskap i ett av flera sätt att påverka sitt lokalsamhälle. Eleven lär sig om lokal och praktisk demokrati och hur man som kommuninvånare kan påverka sin hemkommun på flera sätt än genom sin rösträtt. Övningen passar särskilt bra för temat politik och samhälle. Om er kommun använder sig av medborgarförslag eller inte kan variera, så ta först reda på vad som gäller i er kommun. Förklara sedan för klassen hur medborgarförslag funkar och vad syftet med övningen är. Klassen kan få välja att endast göra detta som en övning eller att skapa ett riktigt medborgarförslag, alltså ett politiskt ärende som de skickar till era kommunala beslutfattare.

Vad är ett medborgarförslag?

”1 § Den som är folkbokförd i kommunen eller i en kommun inom landstinget får, om fullmäktige har beslutat det, väcka ärenden i fullmäktige (medborgarförslag). Detsamma gäller unionsmedborgare som avses i 1 kap. 5 § andra stycket.”

Källa: Kommunallagen
8 kap § 1 (1990:900)

I Sveriges kommuner finns flera sätt för alla kommuninvånare att påverka framtida beslut. Ett av dem är att skriva ett medborgarförslag. Alla som är folkbokförda i en kommun kan lämna ett sådant förslag till sin hemkommun eller landsting. Medborgarförslaget kan vara en idé eller ett förslag till förändring som rör hela kommunen. Förslaget kan hjälpa kommunens politiker att lättare veta vad kommunens invånare tycker och

tänker, och är samtidigt en inflytandeform som är lagstyrd. Det innebär att du som är folkbokförd i kommunen eller i en kommun inom landstinget får, om fullmäktige har beslutat det, väcka ärenden i fullmäktige (Kommunlagen 8 kap § 1).

Denna övning kan du koppla till följande enkätfrågor om Politik och samhälle:

D3. Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen?

D4. Vill du vara med och påverka i frågor i din kommun?

D4b. Till vem eller vart vänder du dig om du skulle vilja påverka något i din kommun?

Att tänka på:

Denna övning kan ta tid. Om det behövs kan du korta ner den genom att endast göra övningen till och med punkt 3. Vill klassen fortsätta och göra ett eller flera medborgarförslag? Gå vidare till punkt 6 om ni har tid, eller diskutera med elevernas lärare om de kan få fortsätta vid någon senare lektion.

Gör så här:

1. Börja med att ge varje elev ett antal post-it-lappar och tre klistermärken. Be varje elev kort skriva ner idéer som de vill förverkliga i sin kommun. Till exempel gratis buss inom kommunen, fler öppna fritidsverksamheter, fler inflytande-forum för unga eller bättre mat i skolan. Det finns ingen gräns för hur många idéer de skriver ner. Avbryt efter 5–10 minuter.

2. Låt eleverna sätta upp alla post-it-lappar på tavlan så att hela klassen kan ta del av förslagen. Sortera bort de förslag som är likadana. Be sedan alla elever att markera de tre förslag som de gillar bäst genom att sätta sina klistermärken på de lapparna.

3. Dela upp post-it-lapparna i två grupper så att de förslag som fått flest klistermärken sitter på ena sidan av tavlan och de andra förslagen på den andra sidan. Hur blev resultatet?

4. Ge eleverna ytterligare två klistermärken var. Ta nu de lappar som fått flest klistermärken och låt alla elever markera två av dessa förslag med sina klistermärken. Vilka förslag markerar eleverna?

5. Ta nu de lappar som fått flest klistermärken efter omgång två. Dela in klassen i lika många grupper som det finns lappar. Fördela lapparna, en till varje grupp. Låt varje grupp försöka formulera ett medborgarförslag utifrån förslaget på sin lapp. Var noga med att ge tydliga instruktioner om vad som krävs av ett medborgarförslag i er kommun.

6. Låt varje grupp redovisa sitt förslag. Låt klassen tillsammans bestämma om de vill skicka in ett eller flera förslag till kommunen för vidare handläggning.

Tips! Sortera in förslagen, med hjälp utav klassen, i å ena sidan sådana förslag som rör skolan och som går att påverka genom elevråd och klassråd, och å andra sidan sådana förslag som kräver ett kommunalt politiskt beslut.

Medborgarbudget

Tid: 60–75 min

Material: A4-papper i olika färger (en färg för varje område),
Sax, tejp och penna, ett vitt A3-papper.

Hur mycket pengar har en kommun och hur fördelas pengarna på skola, sjukvård och fritid?

Denna övning ger eleven kunskap och förståelse för hur den lokala samhällsekonomin kan se ut i en kommun. Eleven får möjlighet att själv bestämma hur mycket pengar som ska användas till olika områden, som vård och omsorg eller grundskola. Övningen kan göras i flera steg, och du som leder övningen bestämmer hur fördjupad den ska vara. Det är även möjligt att hålla en lektion där du endast berättar om hur kommunens ekonomi ser ut och hur mycket pengar som läggs på respektive område, utan att göra själva övningen.

Vad är en medborgarbudget?

Medborgarbudget är ett samlingsbegrepp för modeller där medborgare involveras i prioriteringar av de gemensamma resurserna. Medborgarbudget används i alla världsdelar, framförallt av kommuner men även på regional nivå. Metoden medborgarbudget ökar medborgarnas engagemang och stärker den sociala sammanhållningen. (Medborgarbudget i Sverige, Europa och världen, SKL 2012).

Gör så här:

Börja med att inför övningen ta reda på hur budgetfördelningen ser ut i er kommun mellan respektive nämnd/beredning eller område. Det kan se olika ut i varje kommun. Bestäm även om du vill förklara budgetens struktur i procentenheter eller i hundralappar. Vi använder i denna övning en områdesindelning från skatteollen.se, där du som skattebetalare kan se hur mycket av din skatt som går till vad i den kommun du är folkbokförd i.

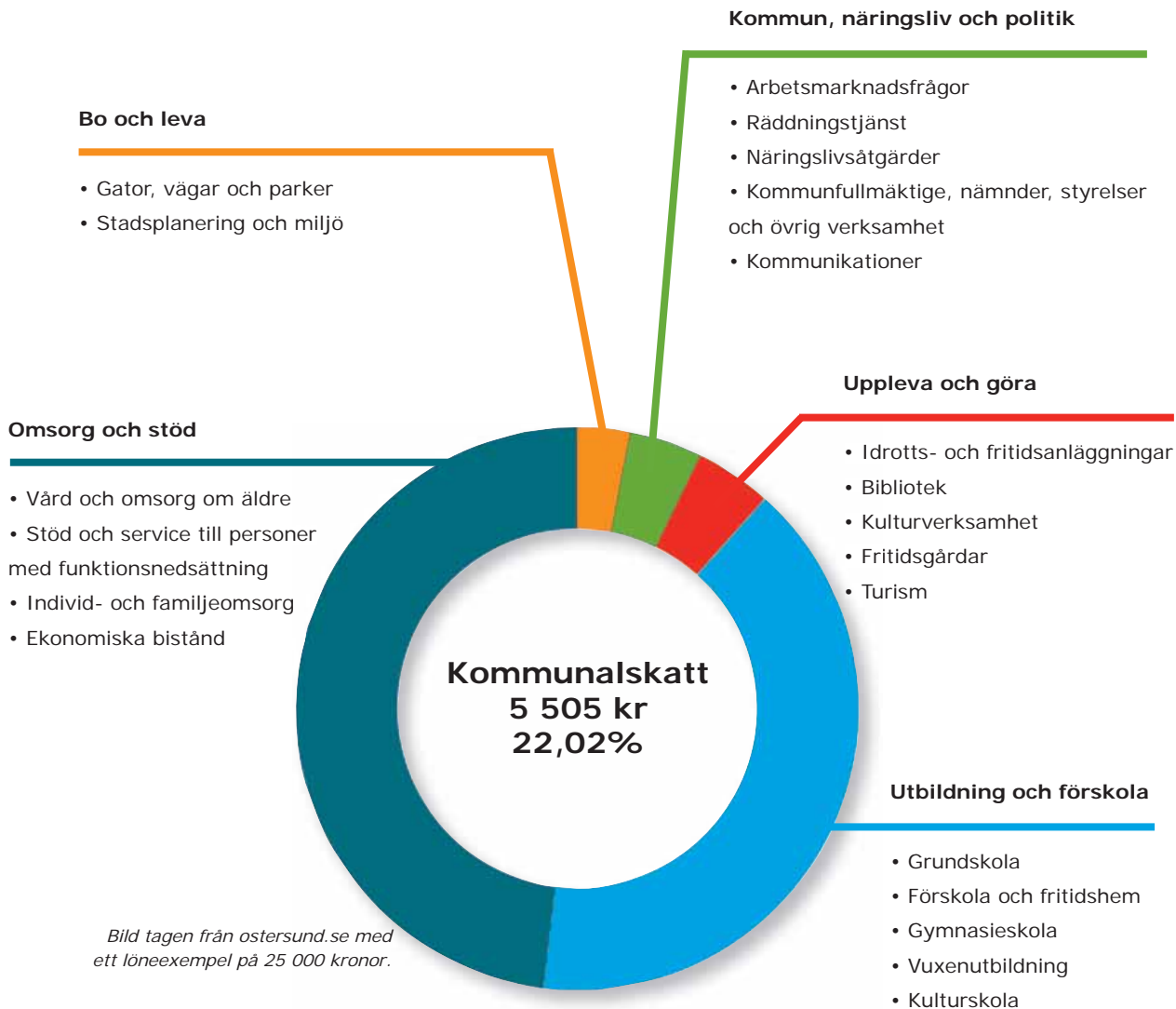
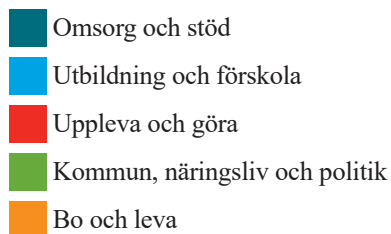

Bild tagen från ostersund.se med ett löneexempel på 25 000 kronor.

1. Dela in klassen i fyra grupper (cirka fem–åtta personer per grupp). Låt varje grupp få ett A3-papper och en bunt A4-papper i olika färger samt penna, sax och klister eller tejp. Ge klassen ett dilemma:

Kommunen har en budget på 1 000 kr som ni valfritt får fördela på följande områden där varje område har en färg.

Ni måste ge pengar till varje område men väljer själva hur mycket. Ni väljer också fritt vilka delar (underkategorier) inom varje område som ni för-

delar pengarna på. Börja med att skriva ner alla områden och underkategorier. Fundera sedan på hur ni vill fördela era pengar.

Exempel: 50 kr lägger jag på utbildning och förskola, varav 20 kr på grundskola och 10 kr vardera på förskola och gymnasium. Resterande verksamheter inom utbildning och förskola får 0 kr.

2. När varje grupp är nöjd med sin fördelning ska de illustrera den med hjälp av A4-papper som de fäster på ett A3-papper.

Låt varje A4-papper motsvara ett område. Klipp ut staplar ur pappren som motsvarar den del av budgeten som gruppen fördelat på respektive område. Se stapeldiagram för exempel på hur budgetens fördelning kan se ut.

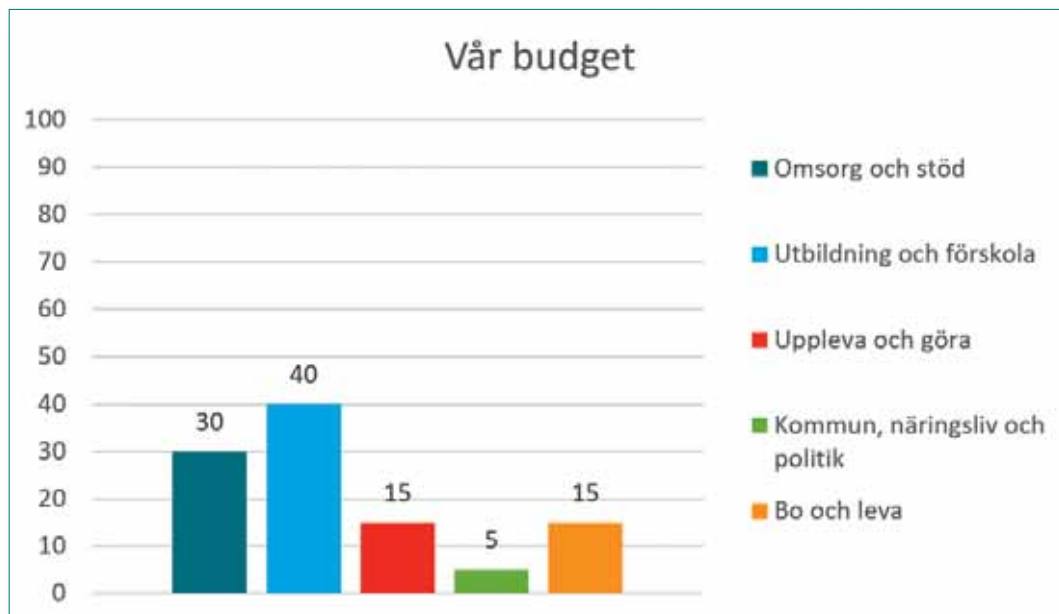

Diagram 1 – exempel på hur en budgetfördelning kan se ut.

3. Låt nu varje grupp presentera sin budget för resten av klassen. Vad har deras tanke varit bakom de val de gjort? Hur ser fördelningen inom varje område ut?

4. Jämför gruppernas budgetfördelning med den budget som er kommun har. Hur skiljer den sig mot gruppernas?

Att tänka på!

Du behöver välja om eleverna ska få fördela ett visst belopp, eller göra en procentuell fördelning. Denna övning går inte ut på att lära sig exakt hur mycket pengar en kommun har att fördela, utan snarare hur fördelningen kan se ut. Anpassa gärna svårighetsgraden beroende på klassens förkunskaper. Efter övningen ska gruppen ha mer förståelse och kunskap i hur en budget på kommunal nivå kan se ut. Vid varje presentation, låt resten av gruppen lyssna och vänta med frågor och funderingar tills alla grupper har presenterat sin budget.

Tips! Vill du låta eleverna testa på hur det faktiskt är att komma fram till en gemensam budget? Låt varje grupp representera ett fiktivt parti där de under sin presentation får argumentera för varför just deras budget är att föredra. Låt sedan partierna göra överenskommelser med varandra för att slutligen komma fram till en gemensam budget. Avsluta debatten med en omröstning om budgeten ska godkännas eller inte.

Skapa en egen lärarhandledning

Lupp i skolan är ett exempel på hur Lupp-enkätens innehåll kan användas i skolan och kopplas till kursplanen för olika ämnen. Använd gärna skriften som en inspiration om er kommun vill ta fram en egen lärarhandledning eller en metod för kommunens Lupp-samordnare. Kanske har er kommun beslutat om en årlig demokratiweeka eller demokratidag där bland annat ungas levnadsvillkor diskuteras och där det finns en naturlig ingång för det lokala ar-

betet med att integrera ett ungdomsperspektiv? Eller har skolan redan planerat in att diskutera Barnkonventionen vid FN-dagen? Det kan också vara ett bra tillfälle att i undervisningen ta upp frågor om ungas delaktighet och inflytande. Samla gärna in idéer från denna skrift men även från omvärlden för att skapa just er metod att arbeta utifrån. I detta kapitel har vi samlat ett par exempel på hur andra kommuner har gjort för att arbeta med Lupp i skolan.

Hur har kommuner tidigare använt Lupp i undervisningen?

I samband med att Lupp-enkäten genomförs erbjuder en del kommuner att kommunens Lupp-samordnare besöker de klasser som ska genomföra enkäten. De kan till exempel finnas till hands för att svara på frågor och vara behjälpliga under insamlingen. I vissa kommuner håller Lupp-samordnaren i en lektion i samarbete med lärare. Några kommuner har även skrivit liknande hand-

ledningarna som denna skrift, fast riktad till lärare som vill knyta an till Lupp-enkäten i sin undervisning.

Lärarhandledning

– Ale och Mora kommun

Ale och Mora kommun har båda tagit fram en lärarhandledning för lokal uppföljning av ungdomspolitiken. Dessa handledningar utgår från Lupp-enkätens frågor och handlar om hur lärare kan använda enkätens innehåll i ämnena svenska, samhällskunskap, idrott & hälsa, matematik, kemi/naturkunskap både inom grundskola och gymnasium. Moras lärarhandledning tar även upp återkoppling till politiken gällande hur man kan återkoppla Lupp-resultatet till politiken och hur ansvaret för Lupp-arbetet kan fördelas mellan skola, tjänstemän och politik (Mora kommun, 2012).

Kommunkunskap

– Haparanda stad

David Jordansson, före detta ungdomssamordnare i Haparanda stad, tog tidigt i Lupp-processen kontakt med kommunens barn- och utbildningsförvaltning och skolor för att undersöka vilka möjligheter till kontakt som fanns med eleverna, under lektionstid.

”Jag sökte i Skolverkets utbildningsplaner och såg ganska snabbt att Lupp rymms i ämnet samhällskunskap och till viss del i svenska (bland annat läsförståelse – orddefinitioner och argumentationsteknik).”

(David Jordansson, före detta ungdomssamordnare, Haparanda stad)

Utifrån skolans kursplaner skapade David lektionspass som kunde integreras i skolundervisningen, både i grundskolan och i gymnasiet. Lektionsupplägget innehöll en genomgång av Barnkonventionen och ungdomsperspektivet samt vad engagemang och delaktighet innebär och hur det skapat förändring för medborgare och samhället i sin helhet. När han tog fram material var han noggrann med att kunna koppla samman med kursplanen för ämnet samhällskunskap. Dessa lektionspass ledde ungdomssamordnaren själv istället för att ännu en uppgift skulle läggas på lärarna. Besöken har varit uppskattade av både lärare och elever.

Övriga läromedel

I den här skriften ger vi förslag på hur Lupp-enkätens frågor kan användas under lektionstid och samtidigt samspeja med aktuella kursplaner. Nedan listar vi andra material och metoder som Lupp-samordnare eller lärare kan använda för att prata om exempelvis politik och demokrati i skolan.

Prata politik

– ett metodmaterial om demokratiska samtal i skolan (MUCF 2014)

Skriften vänder sig till dig som på något sätt arbetar med de politiska skolvalen. Kanske vill du ha nya perspektiv för att prata om politik och demokrati med unga. Vi vill inspirera dig, ge dig verktyg och i vissa fall mod att lyfta dessa ämnen som är angelägna för de unga du arbetar med. Syftet med metodmaterialet är att bjuda in till samtal om politik i skolan samt att ge stöd till lärare på skolor som bjuder in politiska partier. Skriften innehåller flera metoder och övningar som kan användas i klassrummet.

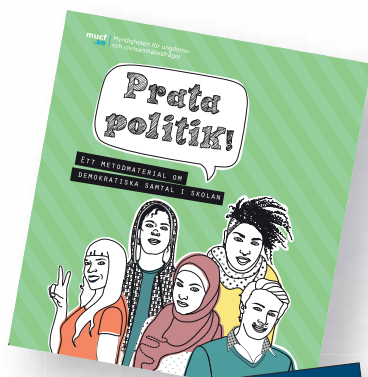
Unga i fokus

– Guide för fokusgruppsamtal med unga (MUCF 2017)

Samtal i fokusgrupper är en av flera metoder för att arbeta med ett ungdomsperspektiv och ta reda på hur unga ser på sin livssituation i dag. Att samla in ungas synpunkter och tankar är viktigt för att de ska kunna påverka och känna sig delaktiga i beslut och för att besluten ska bli väl underbyggda. Denna skrift riktar sig i första hand till kommunala ungdomssamordnare och liknande.

Material från Forum för levande historia

Forum för levande historia är en myndighet under Kulturdepartementet med uppdraget att vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. På myndighetens webbplats hittar du flera olika metoder, övningar och material som passar bra att använda i klassrummet.

Referenser

Diskrimineringslagen, Svensk författningssamling (2008:567).

Kommunallagen 8 kap § 1, Svensk författningssamling (1991:900).

Mora kommun (2012), *Lupp som pedagogiskt verktyg*. Mora kommun. Tillgänglig via: [http://www.mora.se/Documents/PDF-filer/Kulturförvaltningen/Mora Ungdomsråd/LUPP/Lärohandledning.pdf](http://www.mora.se/Documents/PDF-filer/Kulturförvaltningen/Mora%20Ungdomsråd/LUPP/Lärohandledning.pdf)

United sisters, Fryshuset (2013), *Metodboken Gruppkompassen*, Stockholm: United Sisters.

Utbildningsdepartementet, *Regeringens proposition 2013/14:191 – med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*, Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Samtal med David Jordansson (14 mars 2017), ungdomssamordnare i Haparanda stad.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2017), *Ungdomsenkäten Lupp 13–16 år*, Stockholm: myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2017), *Ungdomsenkäten Lupp 16–19 år*, Stockholm: myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2018), *Prata politik! Ett metodmaterial om demokratiska samtal i skolan*, Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin
www.ne.se

Forum för levande historia
www.levandehistoria.se

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF)
www.mucof.se

Post- och telestyrelsen
www.pts.se

Sveriges ungdomsråd
www.sverigesungdomsrad.se

Sveriges kommuner och landsting
www.skl.se

Skolverket
www.skolverket.se

Ungdomsmottagningen på nätet
www.umo.se

Unicef – för alla barn
www.unicef.se/barnkonventionen

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor 2018
ISBN 978-91-88455-64-2

projektledare **Henrik Karlsson**
text **Lisa Onsbacke**
grafisk form och illustration **Christián Serrano**
tryck **Taberg Media Group AB**

distribution **MUCF**
Box 17801, 118 94 Stockholm
tfn **08-566 219 00**
e-post: **info@mucf.se**
webbplats: **www.mucf.se**